

crkva u svijetu

POGLEDI

LAIK U CRKVI DANAS I U NAS

Josip Mužić

Definicija pojmova Crkva i laik

Riječ *crkva* ili latinski *ecclesia* dolazi od grčkog izraza *eklesia*, tj. glagola *egkaléo*, koji znači *sazivam*. Stoga sam termin *ecclesia*, doslovno preveden, znači *zbor*, *skupština*, a njime se koriste prvi kršćani u obilježavanju pojedinačnih kršćanskih općina, da bi, poslije, prerastao u općeprihvaćeno ime svih katolika. U užem smislu označuje zgradu namijenjenu za bogoslužje. Crkva je vidljiva vjerska zajednica, hijerarhijskog društvenog uređenja, osnovana direktno od samog Krista. Na njezino čelo Krist je kao vrhovni poglavar, tj. kao onaj, koji ima vrhovnu vlast, postavio Petra. Nasljednici Petrova primata u Crkvi rimski su biskupi, konkretno pape. Zato papa kao namjesnik Kristov na zemlji ima vrhovnu učiteljsku, pastirsku i svećeničku vlast (*summus ponifex*) među kršćanima. Za razliku od ostalih ljudskih zajednica Crkva je jedina i prva zajednica u povijesti, koju je utemeljio sam Bog. Ova božanska tvorevina sazdana je od ljudskog materijala prepunog nesavršenosti, po kojem bi ona već davno bila propala, da u njoj nema trajne nadnaravne intervencije. Krist je rekao apostolima: »I evo ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta.« To obećanje znači, da će se on osobno zauzimati za svoju Crkvu i poslije svoga uskrsnuća, sve do svršetka vremena.

Mnogi nevjernici ili neprijatelji Crkve odbacujući načelno svako nematerijalističko poimanje misle, da se tajna uspjeha Crkve krije u njezinu vidljivom uređenju. Tako je i Lenjinu imponirao njezin hijerarhijski princip. Kako znamo, kroz povijest sve ljudske tvorevine propadaju, a Crkva je živa i sada, dvije tisuće godina poslije svoga osnutka, iz čega se može zaključiti, da se riječi Raspetoga obistinjuju i u ovom

slučaju. Unatoč svim nastojanjima, iznutra i izvana, da se Crkva sruši, Božja naznočnost u njoj vječno je jamstvo, da je »ne će nadvladati vrata paklena«. Svrha njezina utemeljenja i njezine opstojnosti jest nastavlanje poslanja Isusa Krista, tj. spasenje čovječanstva. Crkvu tvore svi oni, koji ispovijedaju istu vjeru u Krista, primaju iste sakramente i slušaju crkvenu hijerarhiju. Pristup u Crkvu otvoren je svima preko krštenja. A zajednički je i cilj i, ujedno, zadaća svih njezinih članova posvećenje osobno i opće, tj. opstojanje i širenje Kristova kraljevstva na zemlji. Funkcije su u Crkvi različite, a njezina je osnovna podjela ona na hijerarhiju i obične vjernike, odnosno kler i laike. Kod te podjele nema nikakve neravnopravnosti, jer smo svi jednako djeca Božja. Izraz hijerarhija dolazi od grčkih riječi hierós (svet) + árchō (vladam), dakle, sveta vlast, a tvore je biskupi, svećenici i služitelji.¹ Bog svakome upućuje njegov specifični poziv i obdaruje ga talentima potrebnima za njegovo izvršenje, određujući mu tako i njegovo mjesto u Crkvi. Svatko, osim toga, ima slobodu izbora da prihvati ili ne Božju volju, da sebe hotimično potcijeni ili precijeni. Pred Bogom sva su poslanja jednako vrijedna, a čovjek sigurno nema vlast da o tome sudi. I kao što glava ne može bez udova, tako ni udovi ne mogu bez glave; stoga ni Crkva kao mistično tijelo Kristovo ne može bez uzajamne ovisnosti svojih članova. To nije nikakvo tiraniziranje ili isticanje jednih na račun drugih, nego (bar bi tako trebalo biti) istinski altruizam u skladu s onim, što Bog od svih nas traži, tj. da živimo samo za druge prema evanđelju. Život svakog katolika treba da bude samo služenje. »Tko je najmanji među vama, taj je najveći« (Lk 9, 48). Osim toga, i kada učinimo najviše što možemo, Krist od nas traži samo poniznost. »Tako i vi, kad izvršite sve, što vam je naređeno, recite: beskorisni smo slugе. Učinili smo samo što smo morali učiniti« (Lk 17, 10—11). Svećenici se razlikuju od ostalih vjernika po tome, što su primili sveti red, koji je vječan i daje posvetnu milost, milost dostojnog obavljanja svećeničke službe, i svećeničku vlast. Njihova se vlast sastoji u tome, da mogu služiti misu, opraštati grijehе i dijeliti ostale sakramente, izuzevši potvrdu i sveti red, koje može podjeljivati samo biskup, ali potvrdu može podjeljivati i svećenik ovlašten za to od mjesnog biskupa. Svi drugi članovi Crkve nazivlju se laici. I taj supstantiv dolazi iz grčkog jezika: *laos* — narod. Tako kod katolika to označuje pripadnike Božjeg naroda, tj. vjernike ili, još preciznije, svjetovnjake.

Unatoč tim razlikama u poslanju, koje obogaćuju Crkvu, vjernike u Krista združuje zajednički cilj — nasljedovanje Krista. Crkvu ne čine izolirani ni kler ni laici, nego su i jedni i drugi zajedno suradnici Božji. I samo zahvaljujući žrtvi Krista i žrtvama kršćana Crkva živi.

Što kaže II. vatikanski koncil o laicima?

Prošli Koncil veliku je pažnju posvetio laicima. Koncil je istakao njihovu nezamjenljivu važnost u svim mnogostrukim aspektima života Crkve. Prema koncilskim dokumentima potrebno je, da u Crkvi bude

¹ Cfr Jeronim Šetka, *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split, 1976, s. 95.

različitih služba, jer je to prijeko potreban preduvjet za život, rast i utemeljenje kršćanske zajednice.²

Dakle, laici moraju biti mazočni u Crkvi. I to djelotvorno.³ Lumen gentium naglašava, da u Crkvi nema nikakve nejednakosti, jer »... zajedničko je dostojanstvo udova po njihovu preporodu u Kristu, zajednička je milost djece, zajednički poziv ma savršenost, jedno spasenje, jedna nada i nerazdjeljiva ljubav«.⁴ Svi smo, kako kaže sveti Pavao, jedno u Isusu Kristu.⁵ Duh Sveti ne gleda na različitost služba, nego daje svoje darove kome hoće i kako hoće.⁶ I vjernici i svećenici imaju na sebi svojstven način udio u Kristovu svećeništvu.⁷ Vjernici treba da »snagom svoga kraljevskog svećeništva sudjeluju u prinošenju Euharistije i vrše ga u primanju skramenata, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samoprijegorem i djelotvornom ljubavlju«.⁸ Naime, laici imaju tri službe — svećeničku, da prinoseći žrtve posvete Bogu svijet, proročku, da naviještaju evanđelje i primjerom života i riječju, te kraljevsku, jer služiti Kristu pobijedivši sebe i služeći drugima znači kraljevati.⁹ Stoga su oni dužni raditi, koliko im omogućuju njihove snage, na dobrobit Crkve, boriti se protiv zla i marljivo vršiti svoje zemaljske dužnosti u skladu s božanskim zakonom.¹⁰ Budući da je apostolat nezostavna komponenta svakog kršćanina i Crkve općenito, Koncil je izdao poseban dekret o apostolatu laika — *Apostolicam actuositatem*, u kojem su izloženi ciljevi, načini djelovanja, razna područja i pripreme za apostolat. Iz primjera prve Crkve, od kojih su neki navedeni i u Svetom pismu, vidi se, da su laici već tada odigrali veliku ulogu u širenju evanđelja, a sada je potrebno, da njihov apostolat bude još intenzivniji.¹¹ Karakteristično je za laike, da oni djeluju u svijetu, i da su neka mjesta samo njima dostupna.¹² Tako na njih spada, da, slijedeći svoj poziv, sve vremenite stvari i prilike usavrše i obnove u Kristu.¹³ Za uspješan apostolat u svijetu nije dovoljno samo svjedočanstvo života, nego je potrebno i riječima propovijedati svoju vjeru.¹⁴ Obitelj je jedno od najznačajnijih područja laičkog apostolata, a oblici su njezina djelovanja: odgoj i savjetovanje mladih, materijalno pomaganje potrebnih pojedinaca i korisnih ustanova, priprava zaručnika na brak i katekiziranje.¹⁵ Ali, apostolat se ne može zaustaviti na području osobnog kontaktiranja i obitelji; mora se proširiti na socijalnu sredinu svakog

² *Ad gentes, Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve, 15*

³ *Ibid.*, 21

⁴ *Lumen gentium, Konstitucija o Crkvi, 32*

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*, 12

⁷ *Ibid.*, 10

⁸ *L. g.*, 10

⁹ *L. g.*, 34. 35, 36.

¹⁰ *L. g.*, 33; *L. g.*, 35; *Gaudium et spes, Konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, 43.*

¹¹ *Apostolicam actuositatem, Dekret o apostolatu laika, 1.*

¹² *L. g.*, 33.

¹³ *L. g.*, 31; *A. a.*, 7

¹⁴ *A. a.*, 6.

¹⁵ *A. a.*, 11

pojedince te na nacionalno i međunarodno područje.¹⁶ Da bi se to ostvarilo, potrebno je, da se laici međusobno udružuju, pa da tako povezuju svoje snage i daju širinu svojem apostolatu.¹⁷ Radeći tako, u novije doba zapažene je rezultate postigla katolička akcija.¹⁸ Ali, to nije sve. To je naglasio i Koncil: »Sudjelujući u Kristovoj svećeničkoj, pro-ročkoj i kraljevskoj službi, laici imaju svoj aktivni udio u životu i djelatnosti Crkve.«¹⁹ Posebno je stoga značajna njihova aktivnost u crkvenim zajednicama bez koje najčešće ni sam apostolat klera ne može ostvariti željeni učinak.²⁰ Konkretno to znači: sudjelovati u liturgijskom životu svoje zajednice, posebno u njezinim apostolskim pothvatima, obraćati druge, predavati Božju riječ osobito katehezom, voditi crkvena dobra i njima upravljati, surađivati sa svećenicima, provoditi u djelo biskupske inicijative.²¹

Kada se radi o dobru Crkve, laici imaju slobodu, a ponekad i dužnost iznositi svoja stajališta.²² Njihova nazočnost u Crkvi ne mora biti samo na taj način djelatna, nego se mora proširiti i na razna područja crkvenog apostolata.²³

Odnos hijerarhije prema laicima

Svećenici, pazeći sa svoje strane, da svi radimo na opće dobro Crkve,²⁴ treba da budu braća među braćom, jer smo svi to postali krštenjem.²⁵ Dužni su slijediti primjer Učitelja, koji »nije došao, da mu služe, nego, da on služi i da svoj život dade za otkup mnogih« (Mt 20, 28).²⁶ Laicima treba da daju načela i duhovnu pomoć preko sakramenata, poučavanjem u katoličkom nauku i Svetom pismu, propovijedanjem, preko rekollekcija, duhovnih vježba, pazeći, da se stvori zreo kršćanski laikat.²⁷ Lumen gentium ide i dalje, kada kaže: »Sveti pastiri sa svoje strane neka priznaju i podupiru dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi; neka se rado služe njihovim razboritim savjetom, neka im s povjerenjem predaju dužnosti u službi Crkve i neka im ostavljaju slobodu i polje rada, dapače, neka ih potiču da poduzimlju djela i vlastitom pobudom.«²⁸ Da takvo stajalište nije slučajno zalutalo među koncilske dokumente, vidi se i iz toga, što je ponovno dano u *Dekretu o službi i životu svećenika*.²⁹ Veliku pažnju, nadalje, svećenici moraju posvetiti formiranju laika za apostolat, i to formiranje treba da bude cjelovito.³⁰

¹⁶ A. a., 12, 13, 14.

¹⁷ A. a., 18, 19.

¹⁸ A. a., 20

¹⁹ A. a., 10

²⁰ A. a., 10

²¹ A. a., 10

²² L. g., 37

²³ A. a., 9

²⁴ L. g., 30

²⁵ *Presbyterorum ordinis, Dekret o službi i životu svećenika, 9*

²⁶ Ibid.

²⁷ P. o., 4, 5, 6 i A. g., 21

²⁸ L. g., 37

²⁹ P. o., 9

³⁰ P. o., 29

To znači, da formacija ne može biti samo duhovna i doktrinarna, nego treba da obuhvati i područje opće kulture, praktično i tehničko formiranje.³¹ Zbog toga nije čudno, što, na primjer, *Dekret o sredstvima javnog informiranja* ističe ne samo nužnost, da se koriste sredstva društvenog komuniciranja za Crkvu, nego i dužnost, da se prije svega osposobe laici u korištenju tim sredstvima, i to preko kateheze te stvaranjem adekvatnih škola, raznih instituta i fakulteta.³²

Položaj laika prema novom Zakoniku kanonskoga prava

Zaključci II. vatikanskog sabora o laicima u novom *Zakoniku* dobivaju svoju pravnu definiciju. Od velikog je značenja, kako ističe V. Nuić, da u njemu »imamo prvi put izričito priznanje i sistematski popis prava (kao i obvezā) kršćanina vjernika kao takva neovisno o njegovoj pripadnosti ovom ili onomu crkvenom staležu«. ³³ To je novost za crkveno zakonodavstvo, posebno u odnosu na laike. Pravo reguliranje statusa laika u Crkvi novi *Zakonik* zasniva na jednakosti dostojanstva i djelovanja svih kršćanskih vjernika bez obzira na položaj i službu.³⁴ Iako se na mnogim mjestima spominju laici ili se indirektno na njih odnose cijele skupine kanona,³⁵ ipak su najvažnije dvije grupe kanona izravno njima namijenjenih. Budući da je jedna posvećena laičkim društvima,³⁶ kojih nema u nas, zaustavit ću se ukratko na drugoj.³⁷ Ovdje na jednom mjestu imamo iznesene dužnosti i prava laika, koja ne isključuju propise donesene drugdje u *Zakoniku*, nego ih nastoje pregledno sažeti. Radi se o slijedećem:

Dužnosti i prava laika:

1. Prava i dužnosti svih kršćanskih vjernika³⁸ (napose kanoni o obvezama i pravima kršćana te o društvima kršćana).
2. Obvezatni su se truditi, da svi ljudi spoznaju i prihvate spasonosnu Kristovu poruku.³⁹
3. Svjedočiti Krista usavršavajući i prožimajući vremeniti poredak evanđeoskim duhom.⁴⁰
4. Izgrađivati Božji narod preko braka i obitelji⁴¹ brinući se nadasve da djecu odgoje prema crkvenoj nauci.⁴²

³¹ P. o., 29, 32.

³² *Inter mirifica, Dekret o sredstvima javnog saobraćaja*, 3, 15, 16.

³³ Viktor B. Nuić, *Opće pravo Katoličke crkve. Priručnik uz novi Zbornik kanonskog prava*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985, s. 80.

³⁴ *Codex iuris canonici*, Libreria Editrice Vaticana, 1983, Vatican City, s. 34, kan 208.

³⁵ *Ibid.*, kan. 208—223/s. 34—36 i 298—326/s. 51—56

³⁶ *Ibid.*, kan. 327—329/s. 56

³⁷ *Ibid.*, kan. 224—231/s. 36—37

³⁸ *Ibid.*, kan. 224/s. 36.

³⁹ *Ibid.*, kan. 225, 1/s. 36

⁴⁰ *Ibid.*, kan. 225, 2/s. 36.

⁴¹ *Ibid.*, kan 226, 1/s. 36

⁴² *Ibid.*, kan, 226, 2/s. 36

5. Imaju slobodu, kao i svi građani, u zemaljskim stvarima, kojom su se dužni koristiti u skladu s evanđeljem i crkvenim učenjem.⁴³
6. Otvoren im je pristup u crkvene službe i dužnosti prema pravnim propisima.⁴⁴ To konkretno znači, da mogu raditi na crkvenom sudu i upravljati crkvenim dobrima⁴⁵ te biti stručnjaci, savjetnici i članovi vijeća.⁴⁶ Nadalje, ako imaju potrebnih odlika, mogu poučavati u teološkoj znanosti.⁴⁷
7. Dužni su i njihovo je pravo dobiti prikladnu kršćansku izobrazbu potrebnu im za život, naviještanje, obranu i apostolat.⁴⁸ Osim toga, pripada im pravo stjecanja teološkog znanja, bilo na crkvenim sveučilištima, bilo na institutima.⁴⁹
8. U liturgijskim službama stoji im na raspolaganju više mogućnosti. Naime, mogu biti stalni ili privremeni čitači i akoliti,⁵⁰ komentatori, pjevači i drugo.⁵¹ U nedostatku svećenika mogu obavljati službu riječi, predvoditi liturgijske molitve, podjeljivati krštenje i pričest.⁵²
9. Za obavljanje službe u Crkvi laici moraju steći prikladnu formaciju i imati potrebne odlike (posebno marljivost, savjesnost, požrtvornost i sl.).⁵³ S druge strane, pripada im pravo na poštenu plaću, doličnu njihovu položaju i potrebama, te na socijalno i zdravstveno osiguranje.⁵⁴ Na kraju valja istaknuti, da istodobno, vjerojatno imajući na umu što uspješnije provođenje ovih dužnosti i prava u stvarnosti, novi *Zakonik* stavlja u obvezu kleru,⁵⁵ posebno župnicima,⁵⁶ da priznaju i promiču poslanje laika u Crkvi i u svijetu.

Analizom dokumenata II. vatikanskog sabora i novog *Zakonika kanonskog prava* vidljivo je nastojanje, da se što potpunije precizira položaj laika u Crkvi i u svijetu. Teoretski, mogućnosti su i više nego povoljne za laike, gotovo idealne. Pitanje je samo, kako se ta načela provode u praksi. Konkretno, kakva je situacija laika u ovoj našoj domovinskoj Crkvi.

Upravo je II. vatikanski sabor inspirirao i potakao ostvarivanje nekih novih crkvenih struktura u Hrvata. Tako smo dobili teološke institute za laike u nekim našim gradovima, a već od god. 1967. imamo »Vijeće za laike pri BKJ«. Čini se ipak, da je nešto zakazalo u funkcioniranju

⁴³ Ibid., kan. 227/s, 36

⁴⁴ Ibid., kan. 228, 1/s. 36

⁴⁵ Viktor B. Nuić, *ibid.*, s. 84.

⁴⁶ *Codex iuris canonici*, *ibid.*, kan. 228, 2/s. 37

⁴⁷ Ibid., kan. 229, 3/s. 37

⁴⁸ Ibid., kan. 229, 3/s. 37

⁴⁹ Ibid., kan. 229, 1/s. 37

⁵⁰ Ibid., kan. 229, 2/s. 37

⁵¹ Ibid., kan. 230, 1 i 2/s. 37

⁵² Ibid., kan. 230, 2/s. 37

⁵³ Ibid., kan. 230, 3/s. 37

⁵⁴ Ibid., kan. 231, 1/s. 37

⁵⁵ Ibid., kan. 231, 2/s. 37

⁵⁶ Ibid., kan. 275, 2/s. 46

⁵⁷ Ibid., kan. 529, 2/s. 98

tih dvaju, vjerojatno najznačajnijih, ako ne i jedinih, postkoncilskih postignuća za laike u nas. Tako, na primjer, N. M. Roščić bez dvoumlje-
 nja konstatira, da se ni poslije 16 godina od osnutka »Vijeća za laike
 pri BKJ« još ne vidi nikakav trag njegove aktivnosti, osim sporadične
 pojave na kakvom međunarodnom kongresu laika.⁵⁷ To, čini se, potvr-
 đuje bojazan izraženu od nekih teologa, da razna vijeća i komisije
 opstoje samo na papiru.⁵⁸ S druge strane, ni teologija za laike ili, bolje
 reći, »mini-teologija klera«, ne pruža nešto bolju sliku. Ne samo da
 daje, u najmanju ruku, siromašnu formaciju, nego i onima, koji je
 završe, zahvaljujući svojem entuzijazmu, naša Crkva ne dopušta ni-
 kakvu mogućnost primjene stečenog znanja. Besmislice će se, po svemu
 sudeći, samo povećavati, dok bude rastao raskorak između riječi i djela.
 Ustvrdivši, da se danas, dotično poslije Koncila, »službeno« i »na papi-
 ru« lijepo »i u Crkvi i u svijetu o čovjeku i njegovim pravima piše«,
 urednik CUS Drago Šimundža ujedno upozorava, da u tome vidi »naj-
 veću opasnost«, jer se tako savjest »najlakše uspavljuje, čovjek dezori-
 jentira i obeshrabruje.«⁵⁹ Naša Crkva, unatoč činjenici, da je od Kon-
 cila proteklo više od dva desetljeća, kao da još ne zna, što će sa svojim
 laicima. Neuspjeh, i to vjerojatno kompletan, navedenih dviju institucija
 namijenjenih laicima tek je jedan od pokazatelja, možda najočitiji, cje-
 lokupnog stanja laikata u nas. Uglavnom svi se naši teolozi slažu, da
 nemamo pravi laički apostolat i da su vjernici pasivni u Crkvi,⁶⁰ ali
 malo koji predlaže konkretna rješenja. Nije rijetkost ni čuti, da među
 klerom vlada strah od eventualnog angažiranja laika.⁶¹ Popratne pojave,
 u biti uvijek jednog te istog, nezdravog odnosa jesu sumnjičavost, pa
 čak i otvoren bojkot svega, što je laičko. Pri tome je jasno, da se ili
 svjesno zaboravlja ili pak da se na svoj način interpretira opće dobro
 Crkve. Svi ovi znaci nisu drugo doli neki evidentni simptomi bolesti
 klerikalizma, koja se može dvojako manifestirati. Na širem planu imamo
 klerikalizam »izvan Crkve« ili »pokušaj da klerici, svećenici, u svim
 područjima života dobiju posebnu ulogu.«⁶² U užem smislu susrećemo
 ga u samoj Crkvi, gdje nije drugo doli »zahtjev za potpunom ovisnošću
 svake djelatnosti laika o klericima.«⁶³ S. Bonnet, u svojoj analizi ove
 pojave, tvrdi, da se »vanjski klerikalizam« sve više smanjuje, dok
 »unutrašnji klerikalizam« sve izrazitije jača, iako je kler u nastupu na-
 izgled demokratičniji.⁶⁴ U našim uvjetima, iako klerikalizam donekle
 mijenja formu u svom izvanckrvenom djelovanju, ipak nimalo ne poka-

⁵⁷ Nikola Mate Roščić, *Mogućnosti laičkog apostolata u našoj domovinskoj Crkvi*, predavanje održano na tribini crkve sv. Frane u Splitu 07. II. 1983, s. 1 (Citirano prema rukopisu predavača).

⁵⁸ Mate Zovkić, *Laici u Crkvi među Hrvatima*, Veritas, X/1971, 8, 208.

⁵⁹ Drago Šimundža, *Čovjek, društvo i crkva*, Crkva u svijetu, Split, 1978, s. 53

⁶⁰ *Gdje su nam laici*, Glas Koncila, XXIV/195, 10 (562), 2. Usp. Nikola Mate Roščić, *Na crkvenim raskršćima*, izd. Veritas, Zagreb, 1977, s. 108

⁶¹ N. M. Roščić, *ibid.*, s. 43

⁶² Jeronim Šetka, *Hrvatska kršćanska terminologija*, izd. Knjižnica Marije, Split, 1978, s. 127, Usp. i *Crkva u svijetu*, *Uskrsna poslanica biskupa splitske metropolije*, izd. CUS, Split, 1985, s. 6

⁶³ J. Šetka, *ibid.*, s. 127.

⁶⁴ Serge Bonnet, *Preobražaj klerikalizma u knjizi Bonnet-Grgec-Vereš, Neo-klерikalizam i pučki katolicizam*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1978, s. 21

zuje tendenciju slabljenja, nego, naprotiv, kao da je našao vrlo plodno tlo, koje mnogo toga obećava. Živko Kustić kategorički tvrdi, da je u nas, usprkos namjerama Koncila, da se Crkva oslobodi klerikalizma i drugih neevanđeoskih pojava,⁶⁵ sve prisutnija jedna »nova klerikalizacija«. ⁶⁶ Dapače, on se ne ustručava tvrditi, da je naša Crkva prije Koncila bila koncilskija nego ova poslije njega.⁶⁷ Drugi pak ističu, da domovinska Crkva još nije zapravo ni pokušala ostvariti želje Sabora.⁶⁸ Opravdanost takvih mišljenja kao i njihovu aktualnost potvrđuje i nedavna uskrсна poslanica biskupa splitske metropolije, gdje se opet upozorava na »zabludu« klerikalizma, koja razbija Crkvu.⁶⁹ Naime, »... nijekati ili ograničavati u Crkvi zakonitu aktivnost laika, časnih sestara, redovnika nesvećenika znak je opasne zablude klerikalizma«. ⁷⁰ Ova domaća klerikalizacija ima za rezultat, da Crkva postaje neka vrsta servisa za duhovnost, u kojemu laici mogu biti zastupljeni samo kao »pasivni potrošači«. ⁷¹ Nikakvo čudo stoga, da su laici često od svećenika tretirani samo kao objekti, na koje se bično primjenjuju kvantitativni kriteriji vrednovanja, što ponekad zna dovesti do međukleričkih prepirki i pogađanja oko broja, prigodom raspodjele župa.⁷² Posljedice te, blago rečeno, supremacije svećenika, takve su, da se »daje prigoda svijetu da misli, da su samo klerici Crkva, pa da je dosta njima dati određenu slobodu vjerskog djelovanja, a vjernicima da se može sve više i više ograničavati vjerska djelatnost, tako da se ta njihova djelatnost proglašuje politizacijom vjere«. ⁷³ Zar se onda treba čuditi, ako netolerancija klerikalizma prema običnim vjernicima dovodi od ujedinjavanja nekih samozvanih »naprednih« svećenika — teista, barem ako je suditi po svetom redu, koji su primili, i onih, koji su se specijalizirali i prekalili u provođenju anti-teizma? I jedni i drugi, tvoreći jedan duh, sa svim silama osuđuju sve imalo aktivnije laike u Crkvi kao biskupopolizavce, vaticanolizavce ili ih, da pomutnja bude veća, etiketiraju kao klerikalce. U ovako složenoj situaciji, čak i ako se dogodi, da pojedini laik dobije mogućnost kakva djelovanja u Crkvi, on ni tada nije ništa drugo doli »pomoćnik klerika, nezaređeni klerik, mali ili veliki ministrant«. ⁷⁴ Konstatacije naših teologa većinom se podudaraju u postavljanju dijagnoza o pasivitetu laika, što, imajući u vidu manjak bilo kakva pokušaja mijenjanja statusa quo s njihove strane, ne može biti ništa drugo nego nesvjesno ili planirano odbacivanje odgovornosti. Nije li simptomatično, da se o našim laicima rijetko, većinom površno i prigodno ili, najčešće, nikako ne govori ili piše? Jedina javna polemika o laikatu, početkom 70-tih godina,⁷⁵ i go-

⁶⁵ Živko Kustić, 'Glas koncila', U pokoncilskom vremenu, u knjizi *Jeke jednog Koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984, s. 124

⁶⁶ Ibid., s. 125.

⁶⁷ Ibid., s. 124—125.

⁶⁸ N. M. Rošćić, *ibid.*, s. 180.

⁶⁹ *Crkva u svijetu*, Uskrсна poslanica biskupa splitske metropolije, *ibid.*, s. 5

⁷⁰ Ibid., s. 6.

⁷¹ *Gdje su nam laici*, *ibid.*, s. 2.

⁷² N. M. Rošćić, *ibid.*, s. 174.

⁷³ *Crkva u svijetu* . . ., *ibid.*, s. 7

⁷⁴ *Gdje su nam laici*, *ibid.*, s. 2.

⁷⁵ Povod je bilo pismo Tomislava Šagi-Bunića biskupu J. Arneriću objavljeno u biltenu *Svjedočenje*, 36/1970. Na to je pismo reagirao Sibe Zaninović (*Svjedočenje*, 42/1970; usporedi i odgovor T. Šagi-Bunića S. Zaninoviću u istom bro-

tovo potpuna tišina prije i poslije nje i te kako dobro ilustriraju nezainteresiranost ili zanemarivanje ove, po svemu sudeći, mnogima nezgodne tematike. Zar uistinu kler ne snosi nikakvu odgovornost za ovakvo, u najmanju ruku nezadovoljavajuće, stanje naše Crkve? Ističe se materijalna ugroženost i siromaštvo domovinske Crkve,⁷⁶ iako je prije Koncila bila mnogo gora financijska situacija. Podsjećam na slijedeću izjavu nadbiskupa Frane Franića: »Ja bih uvijek i svuda, u ime vjerske slobode, i, također, u ime Crkve siromaha, i od katoličke i od nekatoličke države za zahvalnošću (ali energično) odbio bilo kakvu plaću i bilo kakvu penziju.«⁷⁷ »Samo čvrsta i neovisna religija, kao duhovna i moralna snaga, što je u stvari njezin bitni poziv, može pomoći i pridonijeti, da i društvo bude zdravije i čvršće.«⁷⁸ Takve ili slične izjave ne samo da se ne čuju, nego kao da se »de facto« i osuđuju. Opravdanje za nepokretnost zna se naći i u bojazni od mogućeg instrumentaliziranja laika, koje ima i u državnih vlasti.⁷⁹ Unatoč svemu ipak se može reći, da se budi svijest u Crkvi, da nešto treba učiniti. Tako je BKJ, želeći, da se Koncil i u nas provode u praksu, iako s priličnim zakašnjenjem za univerzalnom Crkvom, nedavno (1984) dopustila mogućnost stalne službe laika u Crkvi, kao čitača i akolita, uz prikladnu plaću. Uvjeti su za to adekvatna formacija, navršenih 25 godina i primjeran kršćanski život.⁸⁰ Hoće li se i kako će se to odraziti u zbilji, valja tek vidjeti. Za ilustraciju, kako to već izgleda kod drugih, dovoljno je podsjetiti, da, na primjer, u SR Njemačkoj kelnska nadbiskupija ima više od 2000, a sam Nadbiskupski ordinarijat u Münchenu više od 300 zaposlenih i dobro plaćenih laika.⁸¹ Kako je moguće, da, za razliku od drugih naroda, mi sve do danas nismo imali potrebu za laicima djelatnicima? Zato se pitamo: jesu li uistinu i kome su *sada* potrebni aktivni vjernici? Potrebno je reći, da nitko ne zahtijeva od naše Crkve da bude neka vrsta socijalne ustanove, koja će rješavati problem nezaposlenosti, iako se ni takav angažman ne protivi kršćanskim načelima. Od nje se traži samo to, da, živeći evanđeoski, što bolje svjedoči i širi kršćanstvo ondje, gdje se nalazi. Traži se jedna golema odgovornost, koja se ne iscrpljuje u nekakvoj apstraktnoj brizi za onozemaljske vrijednosti, jer transcendentno duboko treba prožimati svakidašnjicu, biti prisutno u svakom trenutku ovog života. »Koliko, dakle, Crkva mora brigu brinuti o svojim stvarima, toliko se danas mora osjećati i dijelom bijeloga svijeta, u kojemu treba ostati kao kvasac i poruka.«⁸² Dovoljno se prisjetiti samo

ju). U broju 45/1970. *Svjedočenja* tiskan je novi prilog S. Zaninovića i, istodobno, protuodgovor T. Šagi-Bunića. U dva navrata javlja se i Smiljana Rendić (*Svjedočenje*, 46/1970 i 48/1970). Polemika je završila novim prilogima S. Zaninovića i T. Šagi-Bunića (*Svjedočenje*, 51/1970).

⁷⁶ N. M. Roščić, *Mogućnosti laičkog apostolata u našoj domovinskoj Crkvi*, ibid., s. 2. Usporedi i N. V. Roščić, *Na crkvenim raskršćima*, ibid., s. 180.

⁷⁷ Frane Franić, *Putovi dijaloga*, CUS, Split, 1973, s. 214

⁷⁸ Drago Šimundža, ibid., s. 127

⁷⁹ M. Zovkić, ibid., s. 209

⁸⁰ Prema Viktor B. Nuić, *Opće pravo Katoličke crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985, s. 85

⁸¹ N. M. Roščić, *Mogućnosti laičkog apostolata u našoj domovinskoj Crkvi*, ibid., s. 2.

⁸² D. Šimundža, ibid., s. 111.

misijске djelatnosti Crkve, koja je odigrala nezamjenljivu ulogu na najrazličitijim područjima života mnogih naroda, počev od obrazovanja, odgoja pa sve do zdravstva i zakonodavstva. Stoga, ako je uvijek crkvena nauka, kao i ova najsuvremenija, zahtijevala prvo od sebe, a zatim i od običnih vjernika apostolat ne samo životom nego i riječju, to je zato, što se bez toga ne može zamisliti opredjeljenje za Krista: ljubav, koja se najbolje očituje u davanju. Svakako je, vjerujem, jasno, da laikat ne može dobiti nikakvu potporu od svjetovne vlasti u nas. Ali, zar baš stoga ne bi trebalo doći do što uspješnije suradnje s klerom? Zagonetno je, zašto nema laika makar ondje, gdje su najpotrebniji. Indikativno je, da je prema istraživanju Štefice Bahtijarević religioznost ovako zastupljena u zagrebačkoj regiji: »1. poljoprivrednici (97% vjernika), 2. nekvalificirani i polukvalificirani radnici (66% vjernika), 3. slobodne profesije (62,5%), 4. obrtnici (58,2%), 5. kvalificirani i visokokvalificirani radnici (45%), 6. niži i srednji službenici (40%), 7. viši službenici (25%), 8. rukovodioci (19%) i 9. osoblje zaštite (ni jedan vjernik)«. ⁸³ Ovi podaci pokazuju, da su, za razliku od proizvodnih zanimanja, vjernici gotovo neznatno nazočni u neproizvodnim profesijama. Ako pak uzmemo u obzir, da se, s druge strane, gotovo čitav apostolat naše Crkve odvija na području govorne i pisane riječi, dakle, na neproduktivnom polju nadgradnje, i da su tu uvjeti gotovo optimalni, potpuno je neshvatljivo, zašto na tim područjima nema prostora za laike. Kako se može zaobići tvrdnja, »da su naša sadašnja vjerska kultura, vjerski tisak i druge crkvene aktivnosti uglavnom stopostotno u rukama klera«? ⁸⁴ Ovakav monopol ima za posljedicu, da kler gubi vezu sa stvarnošću, ograničavajući se sve više na internu razmjenu ⁸⁵ uglavnom novih, apstraktnih ideja, nedokučivih običnom vjerniku, a kojemu bi u načelu trebale biti upravljene. Nikakvo čudo, što nemamo dovoljno laika intelektualaca, izuzevši NKD sv. Ćirila i Metoda i neke druge, ali rijetke, iznimke, koji su sami osvojili svoje mjesto pod suncem, i to, često, baveći se imim poslovima, ⁸⁶ kada im se ne omogućuje ni najpotrebniji prostor za otvoreno djelovanje. Iako i potreba i teoretskih raspoloživosti ima (u tisku, obrazovanju, katehezi i drugdje), ipak tražiti vjersko zaposlenje teško nailazi na razumijevanje. Dapače, može izazvati i zgražanje satonvitog dijela svećenstva. Nije ni potrebno podsjećati, da na mnogim područjima života i misli samo laik može postići željeni učinak evangelizacije, jer se sam nalazi u istoj ili sličnoj situaciji kao i onaj, kome se obraća. Ali, za to ga treba formirati i ujedno se ne ograničavati samo na verbalnu pomoć. Značajno je, da mnogi teolozi ističu čak i važnost teološkog istraživanja laika, ⁸⁷ za razliku od izvjesnog načina razmišljanja, kome je izraz laik bio sinonim za nestručnja-

⁸³ Štefica Bahtijarević, *Religijska situacija u našoj suvremenosti*, u knjizi *Marxističko poimanje religije*, izd. Centar SKH za idejno-teorijski rad, Zagreb, 1976, s. 29.

⁸⁴ N. M. Rošić, *Na crkvenim raskršćima*, *ibid.*, s. 108.

⁸⁵ »Svako 'ušutkivanje' ili, čak, jednostrano izvješćivanje i obavješćivanje prema u stvari opasnu klimu nesnošljivosti i aposlutizma u tisku.« D. Šimun-dža, *ibid.*, s. 275.

⁸⁶ Smiljana Rendić takve slučajeve naziva »pojedinačni izlasci iz geta« (S. Rendić, *O jednoj lijepoj rečenici*, Svjedočenje, KS. 46/1970, s. 3).

⁸⁷ M. Zovkić, *Laici u koncilskoj Crkvi*, *Veritas*, X/1971, 7, 181.

ka.⁸⁸ Sociolog Boris Vušković ističe, da su u Crkvi najprisutniji stari i mladi,⁸⁹ dakle, najmanje je onih, koji su najaktivniji članovi jednog društva, tj. zaposlenih. Izlaz iz takva stanja teško je vidjeti, jer, po svemu sudeći, takvo stanje stvari mnogima odgovara, a naša Crkva još ne postavlja pitanje, kamo sa svojim vjernicima poslije vjeronauka. Baš oni laici, koji pokazuju najviše otvorenosti i spremnosti za suradnju,⁹⁰ kao da su najveća smetnja svojim svećenicima, ili se u njima vide tek puki »začepljači rupa«.⁹¹ Na žalost, krive postavke, koje već u temelju ruše mogućnost kooperacije između klera i laika, nazočne su u odgoju i jednih i drugih. Imamo još i meke članove predratnih laičkih pokreta, koji su zaslužni za mnogo toga (na primjer, i za postanak Glasa Koncila),⁹² ako ne, kako kaže Živko Kustić, i za gotovo sve, što immao živo u našoj Crkvi.⁹³ Međutim, današnje starije, a još više mlađe generacije svećenika znadu malo ili ništa o udjelu laika u životu Crkve između dva rata.⁹⁴ Kako shvatiti, da jedan svećenički kandidat može izvršiti teologiju, »a da mu nitko ni sata predavanja nije o tome održao«?⁹⁵ Radi li se o nedostatku ili je posrijedi plansko ubijanje interesa za laičku problematiku, čijim će nositeljima, da paradoks bude potpuniji, tako školovani svećenici »posvetiti« svoj život? S druge strane, u programima za srednjoškolski i studentski vjeronauk vlada pravo bezvlade. Svatko govori o čemu hoće, a većinom se to svede na egzistencijalističku ili neku drugu filozofiju, koja se malo ili nimalo tiče kršćanstva. Kao da se pretpostavlja, da smo o svojoj vjeri sve naučili za vrijeme osnovne škole u pripremama za pričest i krizmu, pa da smo sada prerasli tu problematiku. Zato je onda logično, da mladi ne znaju čak ni temelje svoga vjerovanja. Oni većinom misu nikad pročitali *Novi zavjet*, a da i ne spominjemo *Stari*. Tomislav Ivančić poručuje nam, da od svećenstva moramo zahtijevati osposobljenje za svjedočenje u svijetu, i to informativno (tj. teološko) i molitveno.⁹⁶ Tko je spreman da nam to pruži? Zalažući se za obnovu kateheze nadbiskup F. Franić upozorava, kako stvarati »danas pasivne slušatelje i sutra pasivne vjernike« može imati za rezultat samo neuspjeh.⁹⁷ Svrha treba biti, da se odgoje »zreli ljudi, koji će pouku znati primjenjivati u životu«.⁹⁸ »Laici misu pasivni članovi, koje treba samo učiti i kojima treba vladati; oni su aktivni sudionici i obveznici iste misije, koja je povjerena čitavoj

⁸⁸ D. Šimundža, *ibid.*, s. 220.

⁸⁹ Boris Vušković, *Religioznost u Dalmaciji*, Nedjeljna Dalmacija, Split, 1985, 728, 7.

⁹⁰ Zanimljivo je sljedeće mišljenje Mate Zovkića: »Većina laika odgovara po žrtvovnom spremnošću na suradnju, ako im se ukaže povjerenje i podijeli suodgovornost« (M. Zovkić, *Laici u Crkvi među Hrvatima*, *ibid.*, s. 208).

⁹¹ D. Šimundža, *ibid.*, s. 222.

⁹² Ž. Kustić, *ibid.*, s. 122.

⁹³ *Ibid.*, s. 147.

⁹⁴ *Ibid.*, s. 125—126.

⁹⁵ *Ibid.*, s. 147.

⁹⁶ Tomislav Ivančić, *Pokoncilski laički pokreti*, u knjizi *Jeke jednog Koncila*. KS, Zagreb, 1984, s. 188, 217. Usporedi i misao *apostolat molitve* (Crkva u svijetu . . . , *ibid.*, s. 22, 23).

⁹⁷ Frane Franić, *ibid.*, s. 117.

⁹⁸ *Ibid.*, s. 118.

Crkvi.«⁹⁹ Moramo imati pri tom na pameti riječi Ivana Pavla II, koji naglašava, da se nikako ne smije ići za tim, da se laici »klerikaliziraju«, a kler »laicizira«, nego da pravo rješenje može biti samo u produbljivanju svoga identiteta.¹⁰⁰ Samo pod ovakvim uvjetima mogu, kako se to nadaju neki teolozi, prilike, u kojima sada živi naša Crkva, biti jedan »bлагословljeni trenutak«, koji nam pruža šansu autentičnog apostolata.¹⁰¹ Sve dok budemo gubili snage »u međusobnim dokazivanjima«¹⁰² i »živjeli u svijetu razdvajanja i sitničavog dijeljenja... odnosi će nam hramati, u Crkvi će biti više tabora«.¹⁰³ Birokratizirana Crkva, sposobna tek da bude servis, tj. da daje samo ono prijeko potrebno za vjerski život, nema budućnosti. Samozadovoljna stagnacija i minimalističko stajalište u življenju svoga opredjeljenja za križ, daleko od toga da koga oduševi za Krista, mogu imati za rezultat samo nazadovanje u vjeri. Nama, laicima, nisu potrebni nikakvi tutori ili skrbnici, a posebno nisu nam potrebni nikakvi »diktatori«;¹⁰⁴ potrebni su nam samo svećenici, koji će s nama dijeliti svako dobro i zlo, potpuno predani svojem poslanju. »Čini mi se, da bi se mnogošta u Crkvi promijenilo, posebno na općem planu odnosa klerik-laik, kad bi službenici oltara stvarno bili i ostali vjernici među vjernicima, dotično, kad bi svoj poziv i služenje shvaćali stvarnim služenjem«.¹⁰⁵ Sami smo dužni da, unatoč svim protivštinama, budemo apostoli, moleći to više, što su nam manje mogućnosti na raspolaganju, ne bježeći mi u samoću ni u indiferentizam. Drugim riječima, trudeći se, da *sami* ostvarimo kvalitetu, ako nam se ona ne pruža.

LAIQUE DANS L'ÉGLISE ET CHEZ NOUS

Résumé

L'auteur expose le rôle et la position des laïques dans l'Église d'aujourd'hui et spécialement dans notre pays. Il se réfère aux documents du Concile et examine la pratique. La situation n'est pas satisfaisante. En considérant que la mission et l'action des laïques sont très importantes, l'auteur met en relief le rôle des laïques et veut que leur apostolat trouve sa place dans la mission et action concrètes dans l'Église.

⁹⁹ Drago Šimundža, *ibid.*, s. 223.

¹⁰⁰ Usp. *Govor švicarskom kleru*, 15. VI. 1984, *La Traccia*, V/1984, 6, 698.

¹⁰¹ N. M. Rošćić, *ibid.*, s. 3.

¹⁰² D. Šimundža, *ibid.*, s. 26

¹⁰³ *Ibid.*, s. 238.

¹⁰⁴ *Ibid.*, s. 239

¹⁰⁵ *Ibid.*, s. 227.